

SOCIÁLNĚ-EKONOMICKÉ DOPADY SPOLEČENSKÝCH POŽADAVKŮ NA POLYFUNKČNÍ LESNÍ HOSPODÁŘSTVÍ – PŘÍKLAD LESNÍHO ZÁVODU ŽIDLOCHOVICE

Socio-economic impacts of requirements of the society on multifunctional forest management – case of the Forest Enterprise Židlochovice

Abstract

A forest provides not only a wood-product function but also other functions for society. Economic effectiveness is reduced by reason of demand on the restrictions of forest management towards the intensity of non-market forest functions required from the public administration bodies and other organizations concerned. The restrictions cause mounting additional costs and extra expenses which both do not concern with the sustainable development way of the forest market function (timber production). In terms of particular conditions within the region of a Forest Enterprise Židlochovice several kinds of losses and damages from the restrictions of forest management have been up to now identified and taken into consideration for the calculation. The annual long-term average economic loss within the region of a Forest Enterprise Židlochovice (calculated from the restrictions of forest management and in consequence of requirements of society or its parts on the intensification of forest functions and forestry services) reaches 2,901 thousand CZK considering costs and 3,130 thousand CZK at the level of cost price.

Klíčová slova: produkční funkce lesa, netržní funkce lesa, ekonomické újmy a škody, Česká republika

Key words: forest production function, non-market forest functions, economic losses and damages, Czech Republic

Úvod

Předkládaná práce vychází po stránce teoreticko-metodické zejména z projektu řešeného v rámci Národní agentury pro zemědělský výzkum (NAZV) č. QF3233 „Vyjádření společenské efektivity existence a využívání funkcí lesa v peněžní formě v České republice“ (ŠIŠÁK et al. 2005). Po stránce praktické aplikace pak práce uvádí metodiku a výsledky výzkumného projektu „Analýza efektivity polyfunkčního lesního hospodářství na území lesního závodu Židlochovice“. Uvedený výzkumný úkol byl řešen pro Lesy České republiky, s. p., v letech 2004 - 2006 (ŠIŠÁK et al. 2006). Konkrétní metodický přístup a výsledky byly schváleny na oponentních jednáních příslušných projektů. Výstupy z prací uvedených výše byly upraveny a adaptovány na konkrétní poměry lesního závodu Židlochovice.

Řešený úkol vznikl jako odpověď na potřebu řešení problémů spojených se snižováním ekonomické efektivity lesního hospodářství. Ekonomická efektivnost je snižována v důsledku požadavků na omezení hospodaření v lesích za účelem intenzifikace mimoprodukčních funkcí lesa požadovaných ze strany orgánů veřejné správy a zájmových organizací. Uvedené požadavky mají stále rostoucí trend. Přitom tato intenzifikace se děje velmi často na úkor tržní produkční funkce lesa zajišťující právě nezbytnou ekonomickou efektivnost polyfunkčního lesního hospodářství, jeho rentabilitu, ve společnosti budované na principech tržního hospodářství. Významná světová jednání a materiály však uvádějí jako podmínku trvale udržitelného lesního hospodářství současnou a na stejné úrovni požadovanou trvalou udržitelnost nejen ekologickou, ale rovněž trvalou udržitelnost ekonomickou a trvalou udržitelnost sociální (ŠIŠÁK, ŠACH, KUPČÁK 2003).

Z důvodů plnění daných společenských požadavků dochází k omezování hospodaření v lesích a ke konstrukcím různých limitů pro hospodaření v lesích. Ty mají za následek na jedné straně stále se zvyšující vícenálady a mimořádné náklady, které nesouvisí s trvale udržitelným způsobem realizovanou vlastní tržní produkční funkcí lesa. Na druhé straně zapříčiňují ztráty tržeb ze snížené produkce, či odsunutí tržeb na dobu pozdější, z čehož plynou finanční ztráty. Snižuje se tak ekonomická efektivnost tržní produkce dřeva, která nemá nic společného s nehospodárností při produkci dřeva ani s používáním neefektivních technologií či nedostatečným postupem inovací v sektoru lesního hospodářství. Tuto uměle způsobenou tržní nerovnováhu a finanční újmu je nutno identifikovat a napravovat.

Na druhé straně dochází však k zajišťování požadované míry společenských funkcí lesa a k dalšímu posilování jejich sociálně-ekonomické významnosti a tedy hodnoty pro společnost na daném území.

Metodika

V rámci konkrétních podmínek území LZ Židlochovice byly do současné doby identifikovány a v úvahu pro kalkulaci přicházejí následující druhy újm a škody z omezení hospodaření v lesích:

1. Ztráta příjmů z vynuceného prodloužení doby obmýti – porostní skupiny a jejich části
2. Ztráta příjmů z vynuceného ponechání spontánním procesům (odnětí produkční funkce) – porostní skupiny a jejich části
3. Ztráta příjmů ze sníženého zakmenění (z odnětí produkční funkce lesa)
4. Zvýšené režijní (administrativní) náklady
5. Specifické vícenálady a mimořádné náklady

Metodika kalkulací (matematicko-ekonomické modely) jednotlivých příslušných případů újm a škody, ke kterým dochází na území LZ Židlochovice, je uvedena v následujících částech a vychází z publikovaných prací ŠIŠÁKA (2004, 2006). Sběr vstupních dat pro dané případy je poměrně náročný.

Metodické postupy zjišťování výše ekonomických ztrát z intenzifikace polyfunkčního lesního hospodářství byly aplikovány na území lesního závodu (LZ) Židlochovice, který je jedním z pěti lesních závodů přímo řízených LČR, s. p. Lesní závod Židlochovice zaujímá území dvou lesních pěstebních oblastí, a to 35 – Jihomoravské úvaly a 33 – Předhůří Českomoravské vysočiny. Výměra lesní půdy dosahuje 22,5 tis. ha na katastrálním území o rozloze 173 tis. ha. Sestává z lesního hospodářského celku (LHC) Židlochovice a LHC Moravský Krumlov. Průměrná lesnatost území v intenzivně obdělávané zemědělské krajině je necelých 15 %.

Území LZ je významné středoevropským lužním lesem zejména podél toků řek Jihlavy, Dyje, Svratky a Moravy na ploše cca 10 tis. ha (40 % z celkové výměry LZ Židlochovice a 30 % z výměry lužních lesů na území ČR). V sousedství luhů na vátých písčích je 3 tis. ha borových lesů, ale je zde významnější zastoupení dubu ceru a akátu. Dalším význačným typem lesa je listnatý pařezinový les s převahou dubu letního a zimního (většinou nepravé kmenoviny) na výměře 8 tis. ha v pahorkatinách v okolí Mikulova, na Divácku a Moravskokrumlovsku. Dalším vyhraněným typem je 1 tis. ha větrolamů (HRIB 2002).

Velmi významné je intenzivní myslivecké hospodaření. V současné době LZ Židlochovice obhospodařuje 11 bažantnic a 5 obor s chovy zvěře jelení, daňčí, mufloní a zvěře černé. Výše uvedené znamená, že lesní hospodářství na území LZ Židlochovice je výrazně polyfunkční, zajišťující významné společenské funkce v dané krajině.

Ztráta příjmů z vynuceného prodloužení doby obmýti – porostní skupiny a jejich části

Daná ekonomická újma a škoda je na území LZ Židlochovice jednou z nejčastějších újem a škod. Následně jsou uvedeny některé základní charakteristiky pro hospodářské soubory (HS), kde k této ztrátě dochází.

K uvedené ztrátě dochází na celkové výměře 127,77 ha v porostech v:

- HS 3225 Účelové hospodářství – lesy chráněné podle předpisů o státní ochraně – národní přírodní rezervace + I. zóna CHKO, obmýti je prodlouženo na 150 let
- HS 4187 Účelové hospodářství – lesy chráněné podle předpisů o státní ochraně – přírodní rezervace + I. zóna CHKO, obmýti je prodlouženo na 150 let
- HS 4225 Účelové hospodářství – lesy chráněné podle předpisů o státní ochraně – národní přírodní památky, obmýti je prodlouženo na 150 let

Ztráta je kalkulována podle výrazu

$$ZP = [(Hlp_{ub} - c) - (Hlp_{up} - c) / 1,02^{(up - ub)}] \times Z,$$

kde: ZP - ztráta příjmu, Hlp_{ub} - hodnota lesního porostu ve věku běžného obmýti (ub) pro lesy hospodářské podle LHP, příp. HS (hodnota mýtní výtěžek), c - náklady na zajištěný mladý lesní porost, Hlp_{up} - hodnota lesního porostu ve věku prodlouženého obmýti (up), up - věk prodlouženého obmýti, z - zakmenění ve věku ub, (diskontní faktor podle lesní úrokové míry v poměrech ČR při stálých cenách = 2 %).

Hodnoty „Hlp“ pro příslušný věk a hodnoty „c“ (pro zajištěný mladý lesní porost, věk 5 let) se zjistí podle vyhlášky č. 55/1999 Sb., (příp. 2. verze: Náklady na zajištěný mladý lesní porost podle vyhlášky č. 540/2002 Sb. v platném znění).

Ztráta příjmů z vynuceného ponechání spontánním procesům (odněti produkční funkce) – porostní skupiny a jejich části

Na území LZ se jedná o tři národní přírodní rezervace (NPR): NPR Raňšpurk, NPR Cahnov a NPR Soutok (výběr porostů z LHP 2000 – 2009). V nich vzniká ztráta z vynuceného ponechání spontánním procesům (odněti produkční funkce), protože zde nelze těžit dřevo a prodávat produkci ze zákona.

Hodnoty újem se mohou lišit podle předpokládaného budoucího zastoupení dřevin v obnově, proto byly vstupní hodnoty a výpočty provedeny pro dvě varianty, (A) pro variantu se stávajícím zastoupením dřevin a (B) pro variantu s optimální dřevinnou skladbou v obnově. Celkem se jedná o 36,42 ha výměry.

Ztráta je kalkulována podle výrazů:

a) pro porost: $ZPpor = (Hlpa - c) \times Z,$

b) pro pozemek: $ZPpoz = r/0,02,$

kde: $Hlpa$ - hodnota lesního porostu podle vyhlášky č. 55/1999 Sb. ve věku a, c - náklady na zajištěný mladý lesní porost podle hodnoty $Hlpa$ pro věk 5 let (příp. 2. verze: Náklady na zajištěný mladý lesní porost podle vyhlášky č. 540/2002 Sb. v platném znění), r - příslušná renta pro daný SLT podle vyhlášky č. 55/1999 Sb., z - zakmenění

Hodnoty dotčených lesních porostů jsou kalkulovány podle programu SKOL pro výpočet škod na lesních porostech v souladu s vyhláškou MZe č. 55/1999 Sb.

Ztráta příjmů ze sníženého zakmenění (z odněti dřevoprodukční funkce lesa)

Porostní skupiny s vyvolaným snížením zakmenění se na území LZ vyskytují zejména ze dvou důvodů, a to z důvodu rekreačních úprav a z důvodu intenzifikované myslivosti v bažantnicích a oborách.

Kalkuluje se jak ztráta pro pozemek na základě renty diferencované podle SLT, tak pro porost ze snížení kvality, pokud se jedná o snížení zakmenění trvalého charakteru.

a) Ztráta pro pozemek se kalkuluje:

$$ZPpoz_r = r \times (Z_1 - Z_2),$$

kde: $ZPpoz_r$ - roční ztráta, r - příslušná renta pro daný SLT na redukované ploše nevyužívané k produkci, podle vyhlášky č. 55/1999 Sb., Z_1 - původní zakmenění, Z_2 - snížené zakmenění.

b) Pro porost (snížení kvality):

$$ZPpor_r = PMP \times (1 - K_s) \times Z_2, K_s = Z_{ps} / Z_{pb},$$

kde: $ZPpor_r$ - roční ztráta, PMP - průměrný mýtní přírůst hodnotový podle souborů lesních typů, K_s - koeficient ztráty na zpeněžení dříví, kalkulovaný jako poměr Z_{ps} - zpeněžení skutečné a Z_{pb} - zpeněžení běžné, na území LZ Židlochovice na úrovni 10 %.

Tento výše uvedený přístup je použit pro kalkulaci ztráty ze zhoršení kvality, tj. snížení zpeněžení dříví, v důsledku dlouhodobě sníženého zakmenění porostů.

Snížené zakmenění porostů v Lednicko-Valtickém areálu

V Lednicko-Valtickém areálu byly realizovány krajinářské úpravy, které by nemohly být provedeny v lese hospodářském. Z toho důvodu byla provedena změna kategorie lesa. Na území Lednicko-Valtického areálu se nacházejí krajinářské prvky - drobné historické stavby a vodní plochy. Na základě studie krajinářsko estetických prvků byly provedeny úpravy spočívající ve vytvoření průhledů, odstranění části skupin dřevin, bylo sníženo zakmenění, pomístně odstraněny nepůvodní dřeviny, ponechány solitérní stromy a provedeny výsadby nových dřevin. Jedná se o úpravu hospodářského lesa na park „přírodního charakteru“. Pro jednotlivé porostní skupiny bylo nové zakmenění stanoveno individuálně na základě údajů LZ Židlochovice.

Celkem se úprava dotýká porostních skupin v souhrnné výměře 104,25 ha, avšak ke sníženému zakmenění a tvorbě průhledů reálně došlo na ploše 61,26 ha. Ekonomické újmy byly kalkulovány pro pozemek na základě renty a pro porost na základě průměrného zpeněžení dříví, odhadu sníženého zpeněžení, PMP a výměry 61,26 ha ploch porostních skupin se sníženým zakmeněním.

Snížené zakmenění porostů v bažantnicích a oborách

Jde o určitý zvláštní případ, kdy nejsou některé plochy využívány pro tržní produkci dříví (tj. dřevoprodukční funkci lesa) ne z důvodu mimoprodukčních funkcí, ale naopak pro produkční funkci, pro tržní produkci a služby chovu zvěře a myslivosti. Jedná se v podstatě o záměnu, substituci, jednoho trvale obnovitelného způsobu tržního využívání daného území jiným trvale obnovitelným způsobem tržního využívání (produkční funkci).

Jde jednak o porosty ponechané nebo tvořené za účelem skoušávání zvěři a o hlavy naháněk (HS 9847), a o porosty se sníženým zakmeněním - tzv. oborně pastevní les (HS 9845). V případě ponechaných porostů a ploch v bažantnicích a oborách na skoušávání zvěři z důvodu zvýšení úživnosti, a hlav naháněk (HS 9847), byla celková výměra takových porostů bez tržní produkce dříví stanovena podle údajů LHP a informací LZ Židlochovice na 749,73 ha. Ekonomické újmy byly kalkulovány pro pozemek a to na základě renty podle výměry souborů lesních typů (SLT).

Pokud jde o snížené zakmenění v tzv. oborně pastevním lese, bylo zakmenění sníženo o 0,3 na výměře 320,15 ha. Ekonomické újmy byly kalkulovány pro pozemek na základě renty a pro porost na základě průměrného zpeněžení dříví, odhadu sníženého zpeněžení, PMP a výměry 320,15 ha ploch porostních skupin, v nichž je zakmenění sníženo.

Zvýšené režijní (administrativní) náklady

Lesy na území LZ Židlochovice jsou výrazně polyfunkčního charakteru. Pracovníci LZ Židlochovice zajišťují podle požadavků společnosti a příslušných vládních i nevládních společenských subjektů řadu různých společenských funkcí lesa. Z toho důvodu jsou

pracovníci a ekonomika LZ výrazně zatěžováni akcemi a činnostmi spojenými se zajišťováním a intenzifikací všech významných společenských funkcí lesa. Jde zejména o různé organizačně-technická jednání a administrativu spojenou s přípravou dokumentů a komunikací s různými subjekty zvláště v rámci přírodoochranných a kulturně-naučných funkcí lesa, prohlídky a exkurze.

V rámci LZ byly identifikovány činnosti spojené s jednáními a organizačně-technickými pracemi při zajišťování a zkvalitňování (intenzifikaci) zejména přírodoochranných funkcí lesa (nejvíce v rámci zvláště chráněných území, nově území NATURA 2000, ale i v lesích hospodářských) a dalších kulturně-naučných funkcí lesa (exkurze a komunikace se školami a vědeckovýzkumnými institucemi), a rovněž rekreačních funkcí lesa (úpravy prostředí). Na LZ Židlochovice se tímto zabývá v různé míře průměrného podílu fondu pracovní doby (FPD) několik pracovníků jak na ústředí LZ, tak ve venkovním provozu. Podíl na FPD byl kalkulován jako průměr z období 2003 – 2005.

Uvedené zvýšené režijní administrativní náklady by měly zahrnovat nejen vlastní mzdové náklady včetně odvodů na zdravotní a sociální pojištění, ale rovněž další náklady režijní povahy spojené s uvedenými činnostmi. Jde v podstatě o náklady na dané pracovní místo. Jedná se přitom zejména jak o technicko-hospodářské pracovníky ústředí LZ Židlochovice (pak jsou náklady na pracovní místo charakterizovány především správní režii), tak venkovního provozu (náklady na pracovní místo jsou charakterizovány zejména výrobní režii).

Z údajů poskytnutých LZ Židlochovice vyplývá, že podíl mzdových nákladů na správní režii dosahuje úrovně 45 %. To znamená, že každá koruna mzdových nákladů pracovníků ústředí představuje 2,22 Kč vlastních nákladů na pracovníky ústředí LZ. Dále, podíl mzdových nákladů na výrobní režii dosahuje 76 %, to znamená, že každá koruna mzdových nákladů venkovních THP představuje 1,32 Kč vlastních nákladů pracovníků polesí LZ. Uvedené hodnoty jsou použity pro kalkulace zvýšených režijních nákladů ve výsledkové části. Přitom pokud by byly dané náklady vynaloženy v rámci tržní výrobní činnosti, pak by musely generovat i příslušnou míru zisku, o kterou však při uvedeném využití prostředků LZ přichází. Tuto ziskovou míru je možno kalkulovat na minimální průměrné úrovni 10 %. To znamená, že toto lze považovat rovněž za náklad LZ ve prospěch aktivit uspokojujících společenské zájmy, zájmy veřejné. Pak by měla být kalkulována hodnota takových nákladů na úrovni výrobní ceny, tj. vlastní náklady by měly být upraveny koeficientem 1,1.

Specifické vícenáklady a mimořádné náklady

Vzhledem k tomu, že LZ Židlochovice se nachází v ekonomicky, ekologicky a sociálně silně exponovaném území s výrazně polyfunkčním posláním, podílil se výrazně na akcích a činnostech spojených se zajišťováním a intenzifikací významných společenských funkcí lesa. Jedná se zvláště o přípravu a realizaci projektů přírodoochranného charakteru, revitalizačních opatření, opatření Programu 2000 LČR, s. p., v poslední době NATURA 2000 a dalších. V projektech jsou zohledňovány pouze přímé náklady. Měly by však být kalkulovány úplné vlastní náklady a případně náklady na úrovni výrobní ceny.

LZ Židlochovice je velmi aktivní v účasti na významných a nákladných revitalizačních akcích a projektech, které byly významnou měrou realizovány zejména v 90. letech. Jako informační a orientační přehled o aktivitách z minulého období lze uvést podle HRIBA (2006 – rukopis), že pokud jde o revitalizační akce na LZ Židlochovice v letech 1990 – 1999, pak na počátku 90. let bylo započato s revitalizačními akcemi, jejichž cílem byla změna vodního režimu (jenž byl negativně ovlivněn zejména vodohospodářskými úpravami řek Moravy a Dyje v 70. a 80. letech) a rozvoj nových biotopů jako příležitosti pro zvýšení biodiverzity.

Do podrobnějšího šetření za LZ Židlochovice byly zahrnuty aktivity z posledních let, tj. pokud jde o revitalizaci, pak program péče o krajinu, rok 2005, a Program 2000 za roky 2002 – 2004. Důvodem byla zejména dostupnost podrobnějších informací a dat. Avšak ani v těchto případech se nejedná o vynucené vícenáklady a mimořádné náklady vnějšími okolnostmi.

Revitalizace – Program péče o krajinu rok 2005

V podzimmích měsících roku 2005 měl LZ Židlochovice v zámeru provést revitalizační opatření spočívající v obnovení zameněného říčního ramene, lužní tůně a vytvoření nového mokřadu na území LHC Židlochovice. Na území LHC Moravský Krumlov bylo naplánováno prohloubení tří drobných vodních ploch a vytvoření dvou nových. Cílem bylo zlepšení stavu životního prostředí, biologické rozmanitosti především obojživelníků. Projekt byl prováděn ve spolupráci s ZO ČSOP Brněnsko. Realizace projektů si vyžádalo vynaložení finančních prostředků ve výši 545 405 Kč bez DPH, 339 570 Kč finančních prostředků bylo uvolněno ze zdrojů MŽP v rámci Programu péče o krajinu a 205 835 Kč bylo uhrazeno ze zdrojů LČR, s. p., LZ Židlochovice.

Dosud vykazované vícenáklady a mimořádné náklady na realizaci projektů přírodoochranného charakteru, zvláště revitalizačních opatření a opatření programu LČR, s. p., NATURA 2000 a další jsou uváděny na úrovni přímých nákladů (PN). Nejsou zahrnuty ani režijní náklady, ani přiměřená míra zisková k vlastním nákladům. Nejsou zohledňovány ani další náklady povahy režii na celý proces přípravy a zpracování projektů. Pokud bychom však měli kalkulovat veškeré prostředky, které LZ vkládá do daných činností ve prospěch veřejných zájmů, pak bychom měli vykazovat přinejmenším vlastní náklady (VN), případně hodnotu na úrovni výrobní ceny (VC). Totiž, kdyby místo vlastních nákladů na dané činnosti využil LZ stejné zdroje v rámci obvyklé tržní výrobní činnosti a vyráběl výrobky nebo poskytoval služby jiným tržním subjektům, pak by mu daný objem vlastních nákladů generoval i určitou míru zisku, o kterou při uvedeném využití prostředků LZ přišel. Tedy i to je náklad LZ a LČR, s. p., ve prospěch aktivit uspokojujících společenské zájmy.

Z údajů poskytnutých LZ za rok 2005 vyplývá, že objem režii (režie správní a výrobní) činil 24 % objemu PN. Tedy úroveň VN byla rámcově odvozena z PN koeficientem 1,24. Pokud bychom kalkulovali hodnotu výrobní ceny (VC), lze uvažovat s orientační mírou ziskovou rámcově v dlouhodobém průměru na úrovni alespoň 10 % VN. Pak by bylo možno hodnotu VC odvodit z hodnoty PN koeficientem 1,36.

Program 2000

Cílem tohoto programu je podpora zejména financování takových opatření z vlastních prostředků podniku LČR, s. p., které se týkají podpory veřejného zájmu v lesích, jež tento podnik spravuje. Přehled činností a nákladů v jednotlivých letech 2002 - 2004, které byly finančně a účetně uzavřeny, je následující:

Činnosti	Rok	Náklady
Program 2000 – financováno z vlastních prostředků podniku – péče o biodiverzitu, estetické úpravy krajiny, drobné objekty k odpočinku veřejnosti, potlačování invazních rostlin, informační systém pro veřejnost	2002	729 340 Kč
	2003	726 975 Kč
	2004	1 013 118 Kč

Roční průměr: 823 144 Kč.

Kromě prezentovaných PN však LZ Židlochovice hradí reálné i příslušné režijní náklady, a kdyby náklady použil na podnikatelské aktivity, pak by mohl kalkulovat i s určitou mírou ziskovou k VN. Přepočten na VN a VC za rámcových podmínek uvedených výše je uveden ve výsledkové části.

Vyjádření sociálně-ekonomických dopadů společenských požadavků na polyfunkční lesní hospodářství na území LZ Židlochovice

Na území LZ Židlochovice bylo v rámci řešení výzkumného projektu identifikováno pět následujících druhů ekonomické újmy a škody z omezení hospodaření v lesích:

- Ztráta příjmů z vynuceného prodloužení doby obmýetí – Porostní skupiny a jejich části
- Ztráta příjmů z vynuceného ponechání spontánním procesům (odnětí produkční funkce) – Porostní skupiny a jejich části
- Ztráta příjmů ze sníženého zakmenění (z odnětí produkční funkce lesa)
- Zvýšené režijní (administrativní) náklady
- Specifické vícenáklady a mimořádné náklady

Klasickými podstatnými ekonomickými újmami zapříčiněnými požadavky společnosti či jejích částí na omezení hospodaření v lesích jsou v případě LZ Židlochovice zejména ztráta příjmů z vynuceného prodloužení doby obmýetí, ztráta příjmů z vynuceného ponechání spontánním procesům, zvýšené režijní (administrativní) náklady a částečně ztráta příjmů ze sníženého zakmenění (pro Lednicko-Valtický areál).

1. Průměrná roční ztráta příjmů z vynuceného prodloužení doby obmýetí v porostních skupinách na výměře 127,77 ha dosahuje hodnoty 439 tis. Kč.
2. Průměrná roční ztráta příjmů z ponechání porostů spontánním procesům na výměře 36,42 ha dosahuje pro ztrátu z pozemků téměř 29 tis. Kč a pro ztrátu z porostů dalších 103 tis. Kč, tj. celkem 132 tis. Kč.
3. Průměrná roční ztráta příjmů ze sníženého zakmenění v případě úpravy lesa hospodářského na park přírodního charakteru v Lednicko-Valtickém areálu ve prospěch zdravotně-hygienických (rekreačních) funkcí lesa na výměře 61,26 ha činí přes 4 tis. Kč z pozemků a 30 tis. Kč z porostů, tj. celkem 34 tis. Kč.
4. Průměrná roční ztráta příjmů ze sníženého zakmenění porostů v bažantnicích a oborách dosahuje:
 - v případě porostů a ploch na skousávání zvěří a hlav naháněk na výměře 749,73 ha pro pozemek: 497 tis. Kč,
 - v případě sníženého zakmenění v oborně-pastevním lese na výměře 320,15 ha pro pozemek 60 tis. Kč a pro porost 120 tis. Kč, tj. celkem 180 tis. Kč.
5. Průměrná roční ztráta ze zvýšených režijních (administrativních) nákladů dosahuje 2 296 tis. Kč, na úrovni výrobní ceny pak 2 525 tis. Kč.
6. Průměrné roční specifické vícenáklady a mimořádné náklady jsou spíše než újmami náklady na realizované služby pro společnost ve spojitosti se společenskými funkcemi lesa. Jedná se o náklady na:
 - revitalizační opatření v r. 2005 ve výši téměř 206 tis. Kč v přímých nákladech, ale 255 tis. Kč vlastních nákladů a 280 tis. Kč na úrovni výrobní ceny (blíže viz následující text),
 - Program 2000 v letech 2002 - 2004 v průměrné roční výši 823 tis. Kč přímých nákladů, ale 1 021 tis. Kč vlastních nákladů a 1 119 tis. Kč na úrovni výrobní ceny.

Z výše uvedené rekapitulace vyplývá, že celkově dosahuje dlouhodobá průměrná roční ekonomická újma na území LZ Židlochovice z omezení hospodaření v lesích a v důsledku požadavků společnosti či jejích částí na intenzifikaci funkcí lesa a služeb lesního hospodářství úrovně 2 901 tis. Kč při započítání vlastních nákladů a 3 130 tis. Kč na úrovni výrobní ceny. Na této hodnotě se podílí ztráta z vynuceného prodloužení doby obmýetí (položka 1.), ponechání porostů spontánním procesům (položka 2.), snížené zakmenění ve prospěch rekreační funkce lesa (položka 3.) a zvýšené režijní, administrativní, náklady (položka 5.), které mají zásadní význam.

Roční ztráta příjmů ze sníženého zakmenění porostů v bažantnicích a oborách (položka 4.) na úrovni 677 tis. Kč je v podstatě důsledkem vlastního rozhodnutí správce lesa o způsobu produkčního využití daného území a substitute části tržní dřevoprodukční funkce za intenzifikovanou tržní produkční funkci chovu zvěře a myslivosti. V daném případě jde o posouzení produkční ekonomické efektivity a výhodnosti uvedené substitute. Nejedná se o ztráty z omezení hospodaření z důvodů intenzifikace mimoprodukčních funkcí lesa a společenských požadavků.

Lze říci, že funkce chovu zvěře a myslivosti má i výrazný mimoprodukční význam – rekreační, kulturně-historický, apod. Avšak výrazný mimoprodukční význam má i funkce dřevoprodukční. Obě funkce lze ze společenského hlediska realizovat trvale udržitelným způsobem a považovat je za přínos ve všech třech aspektech trvale udržitelného hospodaření, tj. ekologického, ekonomického a sociálního ve srovnání s jinými způsoby využití přírodních zdrojů a krajiny.

Specifické vícenáklady a mimořádné náklady (položka 6.), které byly identifikovány na území LZ Židlochovice, jsou v daném případě spíše než újmami, náklady na realizované mimoprodukční služby pro společnost z vlastního rozhodnutí LČR, s. p., a LZ Židlochovice. Jde o náklady na revitalizační opatření v r. 2005 ve výši téměř 206 tis. Kč v přímých nákladech, příp. 255 tis. Kč ve vlastních nákladech a 280 tis. Kč na úrovni výrobní ceny. Dále se jedná o Program 2000 v letech 2002 - 2004 v průměrné roční výši 823 tis. Kč přímých nákladů, ale 1 021 tis. Kč vlastních nákladů a 1 119 tis. Kč na úrovni výrobní ceny.

Tyto specifické náklady na služby pro společnost by měly být kalkulovány a rozhodně zveřejňovány, aby bylo známo kolik finančních prostředků je vynakládáno na intenzifikaci daných společenských funkcí lesa a krajiny podnikem LČR a LZ Židlochovice na daném území. Protože se však jedná spíše o služby pro společnost, měly by být v této kategorii také vedeny, ne tedy v kategorii pojednávající o ekonomických újmách a škodách plynoucích z požadavků společnosti na omezení hospodaření v lesích za účelem intenzifikace netržních společenských funkcí lesa.

Závěry

V ekonomicky, ekologicky a sociálně silně exponovaném území s výrazně polyfunkčním posláním je LZ Židlochovice značně zatěžován akcemi a činnostmi, které nesouvisí s tržní produkcí. Jedná se o zajišťování a intenzifikaci všech významných netržních, mimoprodukčních, společenských funkcí lesa. Jde zvláště o přípravu a realizaci projektů přírodoochranného charakteru, revitalizačních opatření, opatření Programu 2000 LČR, s. p., NATURA 2000 a dalších mezinárodních, národních i regionálních aktivit. Důsledkem je rovněž omezování lesního hospodářství, které sebou přináší citelné vícenáklady a mimořádné náklady, ale rovněž újmy na tržbách.

Celkově dosahuje dlouhodobá průměrná roční ekonomická újma na území LZ Židlochovice z omezení hospodaření v lesích a v důsledku požadavků společnosti nebo jejích částí na intenzifikaci funkcí lesa a služeb lesního hospodářství úrovně 2 901 tis. Kč při započítání vlastních nákladů a 3 130 tis. Kč na úrovni výrobní ceny. Na této hodnotě se podílí ztráta z vynuceného prodloužení doby obmýetí (439 tis. Kč), ponechání porostů spontánním procesům (132 tis. Kč), snížené zakmenění ve prospěch rekreační funkce lesa (34 tis. Kč) a zvýšené režijní, administrativní, náklady (2 296 tis. Kč při započítání vlastních nákladů, příp. 2 525 tis. Kč na úrovni výrobní ceny), které mají zásadní význam.

Roční ztráta příjmů ze sníženého zakmenění porostů v bažantnicích a oborách na úrovni 677 tis. Kč je v podstatě důsledkem vlastního rozhodnutí správce lesa o způsobu produkčního využití daného území a substitute části tržní dřevoprodukční funkce za intenzifikovanou tržní produkční funkci chovu zvěře a myslivosti. Nejedná se tedy o ztráty z omezení hospodaření z důvodů intenzifikace mimoprodukčních funkcí lesa a společenských požadavků.

Specifické vícenáklady a mimořádné náklady, které byly identifikovány na území LZ Židlochovice, nejsou v podstatě újmami, ale spíše náklady na realizované mimoprodukční služby pro společnost z vlastního rozhodnutí LČR, s. p., a LZ Židlochovice. Jde o náklady na revitalizační opatření v r. 2005 ve výši téměř 206 tis. Kč v přímých nákladech, příp. 255 tis. Kč ve vlastních nákladech a 280 tis. Kč na úrovni výrobní ceny. Dále se jedná o Program 2000 v letech 2002 - 2004 v průměrné roční výši 823 tis. Kč přímých nákladů, ale 1 021 tis. Kč vlastních nákladů a 1 119 tis. Kč na úrovni výrobní ceny.

Uvedené ekonomické újmy plynoucí z omezování tržního, produkčního, obhospodařování lesa ve prospěch netržního obhospodařování lesa, ale i náklady na intenzifikaci, tj. zvelebení netržních, mimoprodukčních funkcí lesa a služeb lesního hospodářství pro veřejnost by měly být v budoucnu každoročně systematicky, standardizovaným způsobem kalkulovány a rozhodně zveřejňovány, prezentovány veřejnosti, aby bylo známo kolik finančních prostředků je vynakládáno na intenzifikaci daných společenských funkcí lesa a krajiny LČR, s. p., a LZ Židlochovice na daném území. Za tím účelem by bylo třeba vypracovat metodiku, příp. i zjednodušenou, která by mohla být po dalším ověření na některých organizačních jednotkách LČR, s. p., uplatněna v praxi.

Poznámka:

Příspěvek vznikl s podporou grantu NAZV č. QF 3233 „Vyjádření společenské efektivity existence a využívání funkcí lesa v peněžní formě v České republice“ a s podporou Grantové služby LČR, s. p., projektu „Analýza efektivity polyfunkčního lesního hospodářství na území lesního závodu Židlochovice“.

Literatura

- BLUM, A.: Social and collaborative forestry. In: Burley, F.: Encyclopedia of Forest Science. Amsterdam, Elsevier Academic Press 2004, s. 1121-1131
- HRIB, M.: Exkurze zaměstnanců Šumavského národního parku na LZ Židlochovice. Rukopis. 2002, 13 s.
- ŠIŠÁK, L.: Problémy omezení hospodaření v lesích v důsledku požadavků společnosti na intenzifikované plnění mimoprodukčních funkcí lesa. Zprávy lesnického výzkumu, 49, 2004, č. 1-4, s. 43-45.
- ŠIŠÁK, L.: Teze metodického návodu řešení náhrad škod na funkcích lesa. In: Uplatnění národního lesnického programu v praxi s ohledem na mimoprodukční funkce lesa. Sborník referátů ze semináře 8. 2. 2005. Česká lesnická společnost. Lesnická práce, 2005, s. 10-18.
- ŠIŠÁK, L.: Metodický návrh kalkulace ekonomické újmy a kompenzace z omezení hospodaření v lesích. Lesnická práce, 85, 2006, č. 2, s. 8-10.
- ŠIŠÁK, L., PULKRAB, K., BLUĐOVSKÝ, Z., SLOUP, R., STÝBLO, J., STEHLÍK, F., KAŠPAROVÁ, I., VENTRUBOVÁ, K.: Analýza efektivity polyfunkčního lesního hospodářství na území lesního závodu Židlochovice. Závěrečná zpráva. Výzkumný projekt Grantové služby LČR. Hradec Králové, Lesy České republiky, s. p., 2006, 133 s.
- ŠIŠÁK, L., ŠACH, F., KUPČÁK, V.: Vyjádření společenské efektivity existence a využívání funkcí lesa v peněžní formě v České republice. Periodická zpráva. Projekt NAZV č. QF 3233. Praha, FLE ČZU 2003. 77 s.
- ŠIŠÁK, L., ŠACH, F., KUPČÁK, V., ŠVIHLA, V., PULKRAB, K., ČERNOHOUS, V.: Vyjádření společenské efektivity existence a využívání funkcí lesa v peněžní formě v České republice. Projekt NAZV č. QF 3233. Periodická zpráva. Praha, FLE ČZU 2005. 128 s.

Socio-economic impacts of requirements of the society on multifunctional forest management – case of the Forest Enterprise Židlochovice

Summary

When observing social requirements, restrictions of forest management and constructions of several limits for management in forests come to mind. These reasons cause mounting additional costs and extra expenses that have nothing to do with sustainable development way of the forest market function (timber production). They eventually compose an incomes loss from reduced production or a postponement of incomes for later date what causes a financial loss. However at the other side the required rate of social functions of forests has been ensured as well as other strengthening of its socio-economic significance and consequently a value for the society on the particular area.

Methodology of calculations (mathematical-economic models) of respective cases of losses and damages within the region of a Forest Enterprise Židlochovice of the Forests of Czech Republic, state enterprise, results from published works by ŠIŠÁK (2004, 2006).

The annual long-term average economic loss within the region of a Forest Enterprise Židlochovice (calculated from the restrictions of forest management and in consequence of requirements of society or its parts on the intensification of forest functions and forestry services) reaches 2,901 thousand CZK considering costs and 3,130 thousand CZK at the level of cost price. This value involves the loss from prolongation of rotation period (439 thousand CZK), keeping of forest stands to spontaneous processes (132 thousand CZK), reduced crop density in favour of recreation function of forest (34 thousand CZK) and increased production and administrative costs (2,296 thousand CZK considering costs, eventually 2,525 thousand CZK at the level of cost price) which have a fundamental significance.

The annual loss of incomes from the reduced forest stands density in pheasantries and game reserves at the level of 677 thousand CZK is essentially a result of forest manager's own decision to prefer the intensified market product function of game keeping and hunting to utilisation of timber product way of particular region and to substitute market timber product function. Then it is not related to the loss from the restrictions of forest management on the bases of intensification of non-market forest functions and social requirements.

Specific costs and extra expenses identified within the area of the Forest Enterprise Židlochovice are basically not economic losses but rather costs on performed non-market services for society based on decision of the State Enterprise Forests of the Czech Republic and Forest Enterprise Židlochovice. It is related to costs on revitalization measures in 2005 in amount of almost 206 thousand CZK in direct costs, eventually 255 thousand CZK in total costs and 280 thousand CZK at level of cost price. Further, it is related to the "Programme 2000" in 2002 – 2004 in average annual amount of 823 thousand CZK of direct costs but 1,021 thousand CZK of total costs and 1,119 thousand CZK at level of cost price.

Above-mentioned economic losses resulting from the restriction of market and timber production in favour of non-market forest management but although costs on the intensification of non-market forest services for the public should be in future calculated systematically and in a standard way annually and published to let public know how much financial means goes to the intensification of particular social functions of forest and landscape run by the Forest Enterprise Židlochovice and by the State Enterprise Forests of the Czech Republic. For this purpose respective methodology should be elaborated, eventually simplified, and put into practice after verifications in the frame of organizational units of the State Enterprise Forests of the Czech Republic.

Recenzenti: Doc. Ing. V. Kupčák, CSc.
Ing. Michal Hrib